

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Кафедра правоохоронної діяльності та загальноправових
дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА
Верховенство права

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

[Signature] Козинець О.Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)
«01» вересня 2025 р.

Розробник (-и): Миронець О.М., к.ю.н., доцент кафедри
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання)

[Signature]
(підпис)

Робочу програму навчальної дисципліни обговорено на засіданні кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін

Протокол від «01» вересня 2025 р. № 8

Узгоджено з гарантом освітньої програми:

[Signature]
(підпис)

Чикхачев М.В.
(прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну.

Тип дисципліни	Вибіркова (ВК 50)
Мова викладання	українська
Рік навчання та семестр	4 рік, 7 семестр Освітня програма «Право»
Викладач (-і)	Миронець Оксана Миколаївна, доцент кафедри, к.ю.н.
Профайл викладача (-ів)	https://tidp.stu.cn.ua/myronecz-oksana-mykolayivna/
Контакти викладача	o.m.myronets@stu.cn.ua

2. Анотація курсу. «Верховенство права» – це комплексна дисципліна, яка передбачає ознайомлення здобувачів вищої освіти з сучасним розумінням концепції «верховенство права», його теоретичними основами та практикою реалізації. Через аналіз складових верховенства права та особливостей їх практичного застосування здобувачі вищої освіти отримають можливість розвинути знання та розуміння процесів застосування принципів права безпосередньо в нормотворчій та правозастосовній діяльності. Програма курсу також передбачає аналіз сучасного розуміння конституціоналізму та його основних проявів щодо обмеження публічної влади та гарантування прав людини. Дисципліна має на меті розвинути у здобувачів вищої освіти знання та відповідні навички щодо розуміння механізмів та інструментів застосування верховенства права та його складових в майбутній практичній діяльності, закласти основи для прикладного застосування норм галузей права, а також підвищити рівень правової культури студентів.

3. Мета та цілі курсу.

Мета навчальної дисципліни – формування правосвідомості майбутніх правників, що базується на осмисленні права не тільки і не стільки як інструменту державної політики, а як духовного феномену, що опирається на віками вироблену систему людських цінностей і саме ці цінності утворює як антипод свавілля, зокрема з боку держави, її органів та посадових осіб.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти має набути або розширити наступні загальні (ЗК) та спеціальні (СК) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

ЗК 12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми;

СК 3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

Завданнями в процесі вивчення дисципліни «Верховенство права»: є обґрунтування сутності та значення принципу верховенства права для правового розвитку; визначення співвідношення принципу верховенства права та принципу законності в доктринальному вимірі; розкриття основних положень верховенства права.

Міждисциплінарні зв'язки: теорія держави і права; конституційне право; юридична деонтологія; адміністративне право; адміністративний процес; кримінальне право; кримінальний процес.

4. Результати навчання. Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (РН), передбачені освітньою програмою:

РН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

5. Пререквізити –

6. Обсяг курсу.

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	20
Семінарські заняття	20
Самостійна робота	80
Індивідуальне завдання	контрольна робота
Всього кредитів	4

Видами навчальних занять згідно з навчальним планом є:

а) лекції (теми лекційного курсу розкривають проблемні питання відповідних розділів дисципліни); б) практичні заняття; в) самостійна робота студентів (опрацювання лекційного

матеріалу, основної та додаткової літератури; виконання завдань у системі MOODLE (тести, вправи на визначення правильних відповідей, задачі); підготовка доповіді-презентації, есе на обрану тему; аналітичний огляд наукової публікації щодо актуальних проблем правоохоронної діяльності; підбір та огляд літературних джерел за обраною проблемою для участі у конференції; ознайомлення з онлайн ресурсами).

7. Тематика курсу.

Тематика лекційних занять

Тема 1. Принцип верховенства права у системі загальноправових принципів.

Витоки ідеї верховенства права. Поняття принципів у праві. Ідея верховенства права. Три основні принципи А. Дайсі. Об'єктивне та суб'єктивне право. Характерні риси принципів права.

Тема 2. Право і закон: співвідношення понять.

Мета вивчення: Розкрити підходи до розуміння співвідношення права і закону.

Правовий закон, «загальна воля», «правовий ідеал», проблема якості закону. Два підходи до розуміння співвідношення права і закону. Проблема критеріїв правового закону. Співвідношення принципу верховенства права і принципу верховенства закону. Категорія справедливості як критерій правового закону ідеї та ідеали як критерії правового закону, концепції правового і неправового закону.

Тема 3. Верховенство права як основоположний принцип правової системи України.

Історія виникнення та розвитку правової держави. Поняття та ознаки правової держави. Застосування стандартів правової держави у конституційному судочинстві. Принцип взаємної відповідальності особи та держави. Вислів Протагора: «Людина є мірою усіх речей».

Тема 4. Принцип верховенства права і права людини.

Принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина. Поняття прав і свобод людини та громадянина. Класифікація конституційних прав і свобод людини та громадянина. Конституційні обов'язки людини і громадянина та держави. Класифікація конституційних прав і свобод та обов'язків людини і громадянина

Тема 5. Гарантії забезпечення принципу верховенства права в Україні.

Поняття гарантії забезпечення принципу верховенства права. Загальні гарантії: а) економічні, б) політичні, в) духовні. Спеціально юридичні гарантії. Наявність ефективних механізмів контролю за відповідністю законодавства Конституції України та міжнародним пактам про права людини. Міжнародно правові гарантії. Ефективні механізми контролю за відповідністю законодавства України її народно-правовим документам про права людини.

Тема 6. Принцип верховенства права в документах міжнародних організацій

Принцип верховенства права в актах ООН: закріплення верховенства права у Статуті ООН, Загальній декларації прав людини; тлумачення принципу верховенства права Міжнародною комісією юристів. Верховенство права у Конвенції про міжнародну цивільну авіацію. Внесок Ради Європи в утвердження принципу верховенства права: закріплення принципу верховенства права у Статуті Ради Європи; Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод і протоколів до неї як інструмент забезпечення верховенства права; тлумачення та застосування принципу верховенства права Європейським Судом з прав людини. Принцип верховенства права в актах Європейського Союзу: закріплення принципу верховенства права у Договорі про заснування Європейських Спільнот 1957 р., Договорі про заснування ЄС 1992 р., Лісабонському договорі 2007 р.; забезпечення верховенства права як критерій вступу до ЄС (Копенгагенські критерії).

Тема 7. Реалізація принципу верховенства права у сучасній Україні. Юридичні позиції Конституційного Суду України.

Установлення конституційної відповідальності вищих посадових осіб держави. Підпорядкування держави суспільству. Проблеми реалізації принципу верховенства права у правотворчій, правозастосовній та судовій сфері. Загальна характеристика вимог верховенства права. Характеристика інститутів, що забезпечують виконання вимог верховенства права. Євросуд і Конституційний Суд України: порівняння інтерпретацій. Поняття юридичних позицій

Конституційного Суду України, каталог юридичних позицій Конституційного Суду України, що розміщений на офіційному сайті Конституційного Суду України, загальнообов'язковість юридичних позицій, наукове підґрунтя юридичних позицій, юридичні позиції Конституційного Суду України щодо верховенства права, відновлення порушених конституційних прав і свобод, можливості змінити юридичну позицію в разі суттєвої зміни нормативного регулювання, залучення спеціалістів та призначення експертизи у конституційному провадженні.

Тематика семінарських занять

Тема 1. Принцип верховенства права у системі загальноправових принципів.

Тема 2. Право і закон: співвідношення понять.

Тема 3. Верховенство права як основоположний принцип правової системи України.

Тема 4. Принцип верховенства права і права людини.

Тема 5. Гарантії забезпечення принципу верховенства права в Україні.

Тема 6. Принцип верховенства права в документах міжнародних організацій

Тема 7. Реалізація принципу верховенства права у сучасній Україні. Юридичні позиції Конституційного Суду України.

Тематика самостійної роботи

Самостійне опрацювання окремих питань в межах тем:

Принцип верховенства права у системі загальноправових принципів. Право і закон: співвідношення понять. Верховенство права як основоположний принцип правової системи України. Принцип верховенства права і права людини. Гарантії забезпечення принципу верховенства права в Україні. Принцип верховенства права в документах міжнародних організацій. Реалізація принципу верховенства права у сучасній Україні. Юридичні позиції Конституційного Суду України.

8. Система оцінювання та вимоги

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання знань ЗВО здійснюється за 100-бальною шкалою з подальшим переведенням у національну шкалу (шкалу Університету) та шкалу ECTS, відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка»» (https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-potochne-ta-pidsumkove-ocinyuvannya-znan-zdobuvachiv-vo.pdf). Для визначення рівня засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу використовуються такі методи оцінювання знань: • поточне тестування після вивчення кожної теми; • поточне тестування після вивчення кожного змістового модуля; • оцінка за самостійну роботу; • захист курсової роботи; • екзамен. Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій, практичних занять та консультацій, вирішення задач під час виконання самостійної роботи та опитувань здобувачів вищої освіти. Підсумковий контроль включає модульний та семестровий контроль. Семестровий контроль за
---	--

	результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру (сесію) шляхом зваженого додавання результатів модульного контролю та постановки підсумкової оцінки до екзаменаційної відомості. В кінці семестру, здобувач вищої освіти може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на екзамені. Складання екзамену є обов'язковим елементом підсумкового контролю знань для здобувачів вищої освіти, які претендують на оцінку «добре» або «відмінно». Якщо здобувач вищої освіти виконав всі види робіт протягом семестру (з мінімальними вимогами до знань) та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати екзамен. Повторне складання іспиту з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.
Вимоги до реферату, тощо	Написання ІНДЗ оцінюється за критеріями: відповідна форма, грамотність, логічно-послідовне викладення матеріалу, охайність, науковість, достатня кількість дослідженої літератури, достатній обсяг та пропорційність структурних частин роботи. За наявності всіх компонентів робота отримує 3 бали; наявність певних недоліків, обмежена кількість використаної літератури, не логічно викладений матеріал – 2 бали; за неохайне оформлення, недостатньо повне відображення обраної теми, суттєві помилки – до 1,5 бали; відсутня грамотність, логічна-послідовність, охайність, література 1 бали; повністю відсутня робота - 0 балів.
Семінарські (практичні) заняття	Робота на семінарському занятті оцінюється за наступними критеріями: 3 бали – здобувач вищої освіти у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутих знаннями у вирішенні завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання. 2 бали – здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні завдань, аргументація на достатньому рівні. 1,5 бала – здобувач вищої освіти загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стислу характеристику питання, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні завдань на низькому рівні. 1 бал – здобувач вищої освіти за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь

	неточна, неповна, головний зміст матеріалу не розкрито, аргументація та власне розуміння питання майже відсутні; студент із помітними труднощами використовує певні знання у вирішенні завдань. 0 балів – здобувач вищої освіти взагалі відмовляється від відповіді.
Умови допуску до підсумкового контролю	З тими здобувачами вищої освіти, які до проведення підсумкового семестрового контролю не встигли виконати всі обов'язкові види робіт та мають підсумкову оцінку нижче 20 балів (за шкалою оцінювання), проводяться додаткові індивідуальні заняття, за результатами яких визначається, наскільки глибоко засвоєний матеріал, та чи необхідне повторне вивчення дисципліни.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	Кількість балів
Проміжний контроль (усна або письмова відповідь на семінарському занятті (включаючи питання самостійного опрацювання, реферування, індивідуальна робота)	0...35
Підсумкова контрольна робота	0...10
Окремі види індивідуальної та самостійної роботи: Підготовка тез доповідей, наукових публікацій; участь у студентських конкурсах, олімпіадах, активна участь у роботі юридичної клініки, результати неформальної освіти тощо.	0...15
Усього поточний і проміжний модульний контроль	0...60
Семестровий контроль (Екзамен)	0...40
Разом	0...100

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену (диференційованого заліку), курсового проєкту (роботи), практики, атестації	для заліку
90 – 100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
66-74	D (задовільно)	задовільно	
60-65	E (достатньо)		
0-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

9. Політики курсу. У випадку, якщо ЗВО протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених робочою програмою навчальної дисципліни всіх видів навчальної роботи, має

більше 30% пропусків навчальних занять (без поважних причин) від загального обсягу аудиторних годин відповідної навчальної дисципліни або не набрав мінімально необхідну кількість балів (тобто кількість балів, яка сумарно з максимально можливою кількістю балів, які ЗВО може отримати під час семестрового контролю не дозволить отримати підсумкову оцінку «задовільно – Е, 60 балів»), *(за семестр – 20 балів)*, то він не допускається до складання екзамену під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість.

До загальної політики курсу відноситься дотримання принципів відвідування занять у відповідності до затвердженого розкладу, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл відповідно до Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка». Недопустимі пропуски та запізнення на заняття; користування мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування; недотримання строків виконання навчально-наукових завдань тощо. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись дистанційно за погодженням із деканатом та викладачем, що читає курс.

Загальні засади освітнього процесу в НУ «Чернігівська політехніка» закріплені Положенням про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Чернігівська політехніка», затв. Вченою радою від 31.08.2020 <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-organizacziyu-osvitnogo-proczesu.pdf> та Положенням про дистанційне навчання в Національному університеті «Чернігівська політехніка», затв. Вченою радою 31.08.2020 <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-dystanczijne-navchannya.pdf>

Політика користування ноутбуками / смартфонами

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних та практичних занять, так як дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час занять та під час проведення підсумкового контролю (за виключенням проходження тестового контролю в системі Moodle).

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачів вищої освіти за курсом їм можуть нараховуватися додаткові бали – до 15 балів, у залежності від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі вищої освіти заохочуються додатковою кількістю балів: участь у міжнародних проектах, наукові дослідження, тези, участь у науково-практичних конференціях, тощо.

Політика академічної доброчесності

Політика дотримання академічної доброчесності ґрунтується на Кодексі академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка» <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-yakist/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf>.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: - самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); - посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; - дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; - надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Порушення академічної доброчесності здобувачами вищої освіти можуть мати наслідки: - повторне проходження оцінювання (контрольна робота, залік тощо); - повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; - відрахування з Університету; - позбавлення академічної стипендії.

Правила перезарахування кредитів

Кредити, отримані в інших закладах вищої освіти, а також результати навчання у неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути перезараховані викладачем у відповідності до положення [«Порядок визначення академічної різниці та перезарахування навчальних дисциплін у НУ «Чернігівська політехніка»»](#). Визнання результатів навчання у неформальній освіті розповсюджується на окремі змістові модулі (теми) навчальної дисципліни.

10. Рекомендована література.

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. / Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Загальна теорія права : підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.] ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020. 568 с.
3. Козюбра М. Взаємозв'язки між народовладдям, парламентаризмом та верховенством права: європейські стандарти і сучасні українські реалії. *Право України*. 2019. № 11. С. 83-87.
4. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 584 с.
5. Моніч Б.С. Роль і значення правових позицій Конституційного Суду України. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2022. № 2. С.47-58.
6. Безчастний В.М., Запорожень В.І. Інститут конституційної скарги в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 3. 3(72). С. 9-20.
7. Берназюк Я. Категорія «якість закону» як складова принципу верховенства права та гарантія застосування судом найбільш сприятливого для особи тлумачення закону. *Судова влада України*. 2020. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1011199>
8. Верховенство права в діяльності органів публічного адміністрування: навч. посіб. / М.І. Козюбра, О.В. Цельєв, В.М.Венгер. К. 2016. 200 с.
9. Верховенство права та окуповані території Донбасу і Криму / за заг. ред. М. Козюбри, автори: В. Венгер, М. Козюбра, О. Лисенко, О. Цельєв; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України, Національний університет «Києво-Могилянська академія», Академія Фольке Бернадотта. Київ, 2018. 92 с.
10. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Верховенство права: методологія тлумачення та застосування : навч.-метод. посібник. Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 236 с.
11. Головатий С. Верховенство права: монографія: У 3-х кн. К.: Фенікс, 2006. С. 182.
12. Данко В.Й., Белов В.М. Правові позиції Конституційного Суду України: аналіз правової доктрини. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2022. Випуск 73: частина 2. С.174-181.
13. Макушев П. В., Хрідочкін А. В. Теорія правозастосування : навч. посіб. Дніпро : Гельветика, 2018. 359 с.
14. Правозастосування : навч. посіб. / О. А. Назаренко та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарева. Київ : НАВС, ФОП Маслаков, 2020. 160 с.
15. Рабінович П. М., Рабінович С. П., Панкевич О. З. Пошук верховенства права як балансування соціальних інтересів. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 3. С. 15-35.
16. Спінчевська О.М. Юридичні позиції Конституційного Суду України як джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. №3 (116). С. 57-67.
17. Теорія держави і права : підручник / [О. М. Бандурка, О. М. Головка, О. С. Передерій та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.

18. Теорія держави та права України: підручник для курсантів та студентів вищих навч. закл. / О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, О. М. Головка та ін. Харків: Майдан, 2018. 436 с.
19. Тертишник В. Інтегративна модель засади верховенства права та її реалізація в розвитку доктрини й процесуальної форми змагального кримінального судочинства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С.187-193.
20. Томкіна О.О. Верховенство права як основоположний конституційний принцип законодавчої діяльності. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 112-119.
21. Турченко О.Г. Вплив практики ЄСПЛ на адміністративне судочинство. Еволюція адміністративної юстиції: 20 років самостійності. Матеріали науково-практичної конференції. Вінниця, 2022. С. 27-30.
22. Верховенство права (доповідь, схвалена Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні 25–26 березня 2011 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf

Інтернет-джерела.

1. Посилання на сторінку дисципліни в системі дистанційного навчання moodle. Верховенство права. URL: <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=6864>
2. Білер Л. Верховенство права в кримінальному судочинстві США. URL: youtube.com/watch?v=5-G5RinMWEM&feature=youtu.be